

Planera, organisera och följa upp

Utveckla språk- och matematikundervisningen
i förskolan med statsbidrag

Innehåll

Utveckla språk- och matematikundervisningen 3

Statsbidrag 7

Det här behöver du som rektor
tänka på inför, under och efter arbetet 11

Utveckla språk- och matematikundervisningen

Förmågan att kommunicera och använda matematik är centralt för barns utveckling och lärande liksom för att i framtiden kunna vara delaktig i samhället. Förskolan har därför en viktig roll i att uppmuntra och ta tillvara barnets nyfikenhet och intresse för språk och matematik. Barnen ska erbjudas en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter. De ska också ges möjlighet att använda matematiken för att undersöka och beskriva sin omvärld samt lösa vardagliga problem.

Kompetensutvecklingsinsatsen i språk och matematik innebär att förskollärare och annan pedagogisk personal lär av och med varandra med stöd av handledare. Syftet är att utmana och stimulera barns språk-, läs-, skriv-, och matematikutveckling. I det här sammanhanget betyder det att barn i förskolan på ett lekfullt sätt ges möjlighet att möta olika texter och dela med sig av upplevelser, tankar och erfarenheter i olika uttrycksformer. De ska också få undersöka, reflektera över och pröva olika lösningar av egna och andras problemställningar. Syftet är också att insatsen ska utveckla förskolans kompetensutvecklings- och undervisningskultur.

Kollegialt lärande

Utveckla språk- och matematikundervisningen bygger på kollegialt lärande där deltagarna utvecklar undervisningen tillsammans. Till skillnad från det vardagliga erfarenhetsutbytet kollegor emellan sker lärandet genom ett strukturerat samarbete. Det kollegiala lärandet förstärks genom kunskap från forskningsbaserade artiklar och filmer med exempel från undervisning. Deltagarna kommer också att undersöka sambanden mellan undervisning och barnens lärande genom att pröva och utvärdera undervisningsaktiviteter.

Kollegialt lärande är en del av det systematiska kvalitetsarbetet där ett långsiktigt mål är att bli en lärande organisation. Därför är modellen lika betydelsefull som det innehåll som behandlas. Ett framgångsrikt kollegialt lärande innebär att deltagarnas kompetensutveckling i ökad utsträckning blir en del av vardagen, känns relevant och meningsfull samt leder till förändrade arbetssätt.

Material på Lärportalen

Materialet som ligger till grund för arbetet behandlar olika områden inom språk-, läs-, skriv- och matematikutveckling, exempelvis högläsning och samtal om text, flerspråkighet samt hur man kan integrera språkutveckling med matematik, naturvetenskap och teknik. Det är indelat i moduler som oftast består av fyra delar. Varje del innehåller material till de fyra momenten A–D i kompetensutvecklingsmodellen. Moment A innehåller artiklar, och oftast filmer eller bildreportage, för individuell förberedelse. Ibland finns det även fördjupningsartiklar att ta del av. I moment B, C och D finns material för det kollegiala arbetet, till exempel reflektionsfrågor och förslag på aktiviteter att pröva i undervisningen.

Modulerna för förskolan finns på Skolverkets lärportal som är öppen för alla. De moduler ni kan välja mellan presenteras också i en modulguide.

Lärportalen

Modulguide för att utveckla språk- och matematikundervisningen i förskolan

Så här går det till

Arbetet sker i grupp och leds av en handledare. Arbetsgången är framarbetad så att deltagarna på ett systematiskt sätt kan ta del av materialet, planera undervisningsaktiviteter samt reflektera och utvärdera tillsammans. Modellen kan också användas för kompetensutveckling i andra sammanhang.

Varje moment har en rekommenderad tidsåtgång som du som rektor behöver planera för.

Moment A – Individuell förberedelse

Deltagarna förbereder sig individuellt genom att ta del av materialet som finns under moment A. Förberedelserna kan naturligtvis också göras gemensamt.
Tidsåtgång: 60 minuter

Moment B – Kollegialt lärande

Deltagarna samlas i grupp för att samtala om det som de tagit del av i moment A. De planerar också undervisningsaktiviteter.
Tidsåtgång: 120 minuter

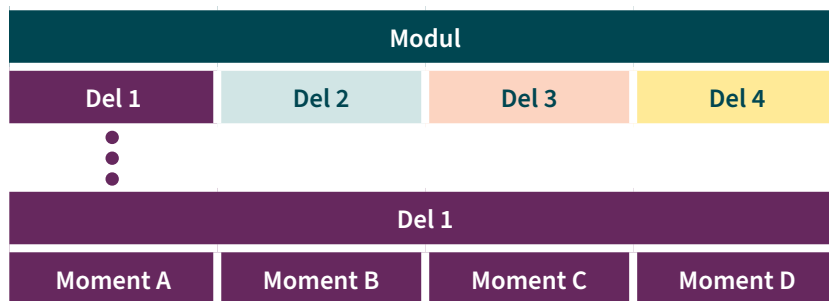
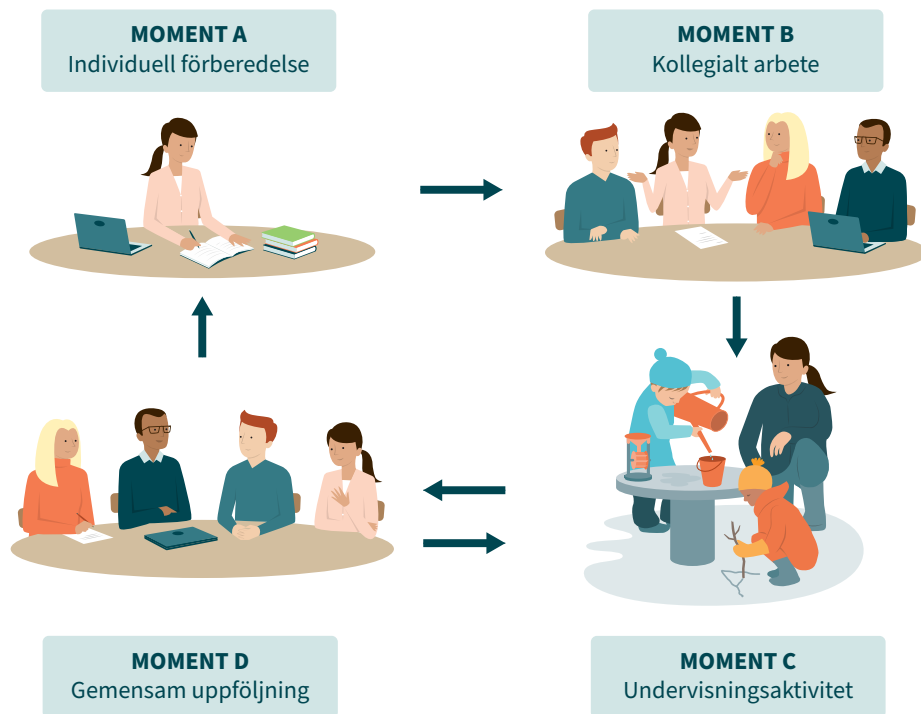
Moment C – Undervisningsaktivitet

Deltagarna genomför undervisningsaktiviteten i barngruppen.
Tidsåtgång: Genomförs i den ordinarie undervisningen.

Moment D – Gemensam uppföljning

Deltagarna samlas igen i grupp för reflektion och utvärdering.
Tidsåtgång: 60–90 minuter

Under moment D kan ni komma fram till att ni vill utveckla aktiviteten och pröva den igen.

Statsbidrag

När Utveckla språk- och matematikundervisningen i förskolan genomförs med statsbidrag ska bidraget användas till att frigöra tid så att handledaren kan leda det kollegiala lärandet. Statsbidraget innebär att vissa villkor måste uppfyllas, till exempel när det gäller arbetstakt och antal deltagare.

Skapa grupper

Det kollegiala lärandet ska organiseras i grupper. Rekommendationen för antalet deltagare i varje grupp är 5–9 personer. En handledare kan leda flera grupper.

Målgrupp

Insatsen vänder sig till förskollärare och annan pedagogisk personal i förskolan. Kompetensutvecklingsmodellen förutsätter att deltagarna arbetar i barngrupp så att alla kan genomföra samtliga moment i modulen (A, B, C och D).

För att så många som möjligt ska kunna delta kan samarbete vara nödvändigt. Samverkan kan ske både mellan olika huvudmän och inom samma huvudman. Det finns fördelar både med att skapa grupper från olika förskolor och att genomföra arbetet på en och samma förskola.

**Statsbidrag för att utveckla språk-
och matematikundervisningen 24/25**

Utse handledare

Handledare utses av huvudman och/eller rektor. Det är viktigt att handledaren har legitimitet i gruppen samt kunskap om och intresse av att bedriva utvecklingsarbete kopplat till barns tidiga språk-, läs-, skriv- och matematikutveckling. Handledaren kan handleda sina kollegor eller deltagare från andra förskolor.

Enligt förordningen om statsbidrag för handledare i språk-, läs-, skriv- och matematikutveckling (2024:56) 6 § ska handledaren

- vara legitimerad förskollärare eller lärare
- ha tillägnat sig goda kunskaper i språkutvecklande eller matematikutvecklande arbetssätt eller vara behörig att undervisa i ämnet svenska eller svenska som andraspråk eller matematik
- ha minst fyra års erfarenhet av att undervisa
- ha erfarenhet av och intresse för att utveckla undervisningen tillsammans med andra förskollärare och/eller lärare.

Nedsättning i tjänst

Statsbidraget ersätter tid för handledare som leder det kollegiala lärandet på 10 eller 20 procent av sin tjänst. För att en huvudman ska få statsbidrag för en handledare på 10 procent ska antal deltagare uppgå till 5–9 personer. För 20 procent ska antalet deltagare uppgå till minst 10 personer. Deltagarna bör då fördelas i minst två grupper. En handledare som handleder på 20 procent kan antingen leda en språkutvecklande grupp och en matematikutvecklande grupp eller två grupper inom samma ämnesområde.

Handledarutbildning

De huvudmän som blir beviljade statsbidrag erbjuds att göra en ansökan för handledaren att gå en kostnadsfri handledarutbildning. Utbildningen anordnas av olika lärosäten och genomförs under åtta dagar. Den pågår parallellt under året med arbetet med kompetensutvecklingsinsatsen.

För de handledare som tidigare genomfört någon av Skolverkets handledarutbildningar och nu handleder inom Utveckla språk- och matematikundervisningen erbjuder Skolverket träffarna Handleda vidare.

Handleda vidare

Organisera handledares och deltagares tid

För att arbetet ska fungera behöver de som deltar ha tillräckligt med tid till sitt förfogande. Du som rektor ansvarar för att tiden fördelas jämnt över året. Kompetensutvecklingen ska ske på arbetstid.

Handledaren behöver tid till att förbereda och genomföra arbetet med modulen och det kollegiala lärandet. I förberedelsearbetet ingår att fördjupa sig i materialet, att planera, leda och följa upp möten. Dessutom behöver handledaren delta i undervisningsaktiviteter och leda arbetet med kontinuerlig reflektion. Det kan innebära att handledaren mellan de kollegiala träffarna reflekterar över och analyserar undervisningsaktiviteterna tillsammans med deltagarna. Tid behöver också avsättas för avstämningar med dig som rektor. Handledarutbildningen som Skolverket erbjuder ska inte ingå i handledarens nedsättning i tid.

En modul med fyra delar tar ca 15 timmar att genomföra och arbetet ska ske under september till maj/juni. Under den perioden ska ni sammanlagt arbeta med en modul. Det innebär att minst åtta träffar behöver bokas in under ett läsår och deltagarna behöver alltså träffas minst en gång i månaden. Utöver det ska undervisningsaktiviteterna genomföras i den ordinarie undervisningen. Deltagarna behöver också tid för att kontinuerligt reflektera över genomförda undervisningsaktiviteter. För att fördjupa lärandet är det också bra att planera in ytterligare träffar för att kunna utvärdera undervisningsaktiviteten efter ytterligare prövande och ta del av fördjupningsmaterial som finns i vissa moduler. Du som rektor behöver därför i god tid inför att arbetet ska starta planera för de kollegiala träffarna. Dessutom är det viktigt att du kommer överens med deltagarna om hur de ska få tid för den individuella förberedelsen.

Handledaren deltar i undervisningsaktiviteter och leder arbetet med kontinuerlig reflektion.

Deltagarna träffas cirka en gång i månaden under ett läsår.

Val av modul

För att delta med statsbidrag i i Utveckla språk- och matematikundervisningen i förskolan ska sammanlagt en modul med fyra delar genomföras under ett läsår.

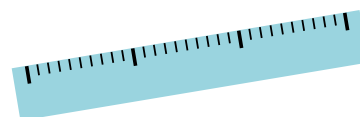
Modul

Modul			
Del 1	Del 2	Del 3	Del 4

Frågor att diskutera inför val av modul

För att kunna välja vilken modul som främjar utvecklingsarbetet behöver ni identifiera ert nuläge när det gäller språk-, läs- och skrivutveckling och matematikutveckling. Utgå gärna från dessa frågor och diskutera tillsammans.

- På vilka olika sätt behöver vårt arbete med barns tidiga språk-, läs-, skriv- och matematikutveckling anpassas och utvecklas utifrån våra barns behov och intressen?
- Hur kan vi ta reda på vilka behov som finns i vår barngrupp?
- Vad behöver vi lära oss för att kunna stimulera barnens utveckling och lärande ännu bättre?
- På vilka olika sätt behöver vår undervisning anpassas och utvecklas utifrån den barngrupp vi har?
- Hur tar vi vara på barnens röster?
- Hur kan vi stötta barn som är nya i det svenska språket?
- Hur kan vi utveckla vår undervisning för att integrera olika ämnesområden med varandra, och i lek och skapande?

Det här behöver du som rektor tänka på inför, under och efter arbetet

En del av det systematiska kvalitetsarbetet

Det är huvudmannen som har det övergripande ansvaret för att personalen ges möjligheter till kompetensutveckling. För att insatsen ska bidra till en långsiktig och hållbar skolutveckling behöver kompetensutvecklingen ta sin utgångspunkt i den nulägesanalys som framkommit i ert systematiska kvalitetsarbete. Det är angeläget att ni skapar en samsyn över vilka utvecklingsbehov som insatsen ska svara mot, vad målet med insatsen är, både på kort och lång sikt, samt hur dessa är kopplade till det systematiska kvalitetsarbetet. Detta ställer krav på delaktighet och därför är det viktigt med en dialog mellan skolchef och rektor och mellan rektor, handledare och deltagare. Om det finns språk-, läs- och skrivutvecklare eller matematikutvecklare på övergripande nivå kan de också medverka i planeringen.

Följande frågor kan vara ett stöd i planeringen

- Hur kan insatsen möta de behov som finns i verksamheterna?
- Vad är målet med insatsen på kort och lång sikt?
- Vilka förändringar önskar ni se i respektive verksamhet?
- Hur vet ni att målet har uppnåtts?

Så kan du som rektor förbereda dig

Du som rektor är central i arbetet. Rektor ansvarar för att organisera arbetet efter de lokala förutsättningarna och skapa möjligheter för att genomföra kompetensutvecklingen. För att arbetet ska fungera behöver det finnas en tydlig plan.

Som rektor behöver du förbereda dig genom att fundera på frågor som gäller både planering inför arbetet med insatsen, under tiden arbetet pågår och efter ett läsår med insatsen. Följande frågor, som du med fördel också kan återkomma till, kan vara ett stöd i dina egna förberedelser:

Inför arbetet

- Hur behöver du prioritera under läsåret för att handledare och deltagare ska kunna genomföra kompetensutvecklingen på ett bra sätt och med tillräckligt med tid till sitt förfogande?
- Hur ska ni planera för att få in minst åtta träffar under ett läsår?
- Vilken kunskap och erfarenhet behövs i planeringsarbetet?
Vilka bör delta i arbetet?
- Om ni har valt att samarbeta med andra huvudmän och förskolor – hur ska arbetet i så fall organiseras?
- Hur kan du skapa förutsättningar för att handledaren ska kunna delta i den kontinuerliga reflektionen över undervisningsaktiviteter?
- Hur kan ni organisera så att andra yrkeskategorier, exempelvis modersmålspedagoger, kan vara delaktiga i arbetet även om de inte deltar i de kollegiala träffarna?
- Hur ska arbetet utvärderas i slutet av läsåret?

Under arbetet

Arbetet med kompetensutvecklingsinsatsen kan innebära att det kommer tankar och idéer om hur undervisningen och lärmiljöerna kan utvecklas. Hur kan du skapa förutsättningar att möta dessa utvecklingsförslag?

- Hur kan du som rektor kontinuerligt följa upp arbetet under läsåret?
- På vilka sätt skulle ni kunna dokumentera arbetet så att det blir en del av ert systematiska kvalitetsarbete även under kommande läsår?

Efter arbetet

- Hur kan du arbeta för att lärdomarna från kollegialt lärande och undervisningsutveckling lever kvar och sprids i organisationen efter detta år?
- Hur säkerställer ni att kunskaperna och erfarenheterna från detta år tas tillvara i det fortsatta utvecklingsarbetet?
- Hur säkerställer ni att språk-, läs-, skriv- och matematikutveckling fortsatt blir en del i ert systematiska kvalitetsarbete?

Handledarens roll

Handledarens roll är att leda samtalen i moment B och D och däremellan leda arbetet med kontinuerlig reflektion över modulens innehåll och undervisningsaktiviteter. Handledaren förväntas inte sitta inne med alla svar men ha förmågan att leda och fördjupa arbetet.

Handledarens arbete består i att

- vara insatt i materialet och vägleda deltagarna
- stötta deltagarna i kontinuerliga reflektioner kring undervisningsaktiviteterna
- främja fördjupande samtal i ett tryggt och tillåtande samtalsklimat
- ha regelbundna avstämningsmöten med rektor.

Planera och organisera för samarbetet med handledare

Inledningsvis behöver du som rektor göra en plan för ditt samarbete med handledaren. I det arbetet är det fördelaktigt om handledaren medverkar.

Följande frågor kan du inledningsvis reflektera över på egen hand

- Vilka uppfyller kriterierna och skulle kunna göra ett bra arbete som handledare?
- Vad finns det för fördelar och nackdelar med att handledaren handleder på den egna förskolan? På andra förskolor?
- Vilka fördelar och nackdelar ser du med att handledare handleder på 10 respektive 20 procent?
- Vad är handledarens roll i arbetet för att nå målen?
- Vilka förväntningar har du på handledaren?
- Vilka förväntningar kan handledaren ha på dig?
- Hur ska ni gemensamt planera, följa upp och utvärdera insatsen?
- Hur ofta ska du och handledaren ses för att stämma av hur det kollegiala arbetet fungerar?

Skapa engagemang för arbetet

Genom att informera, lyssna in deltagarna och skapa delaktighet kan du som rektor bidra till engagemang för kompetensutvecklingsinsatsen. I informationen kan ramarna för arbetet uttryckas och förväntningar från deltagare och dig som rektor synliggöras.

Följande frågor kan vara ett stöd när du informerar om insatsen:

- Vad är syftet med att ni deltar?
- Vilka förändringar vill du se i verksamheten? Vilken förändring ser deltagarna framför sig?
- Hur kan ni se om det sker förändringar i undervisningen?
- Vad innebär det för deltagarna att genomföra kompetensutvecklingsinsatsen Utveckla språk- och matematikundervisningen?
- Vad är handledarens roll?
- Hur resonerar ni kring valet av modul?
- Vilken praktisk information, som till exempel grupsammansättning och schemaläggning, behöver deltagarna ha?
- Vilka prioriteringar kommer göras när arbetet inleds?

Rektors delaktighet under arbetet

Forskning visar att den pedagogiska ledarens engagemang och delaktighet är viktiga för ett lyckat utvecklingsarbete. Att du som rektor deltar aktivt i insatsen är därför av stor betydelse.

Delaktighet handlar bland annat om att planera och skapa goda förutsättningar för deltagarna att samarbeta med varandra, men också om att du som rektor möter deltagarna för att samtala och reflektera om språk-, läs-, skriv- och matematikutveckling. Det kan därför vara bra att se över hur och när du kan föra samtal och diskutera med den personal som deltar. Det kan till exempel göras genom att du lyfter in frågan på gemensamma träffar, eller att du vid något eller några tillfällen deltar i det kollegiala lärandet. Detta bör i sådana fall ske i samråd med handledaren. Det är även bra om du informerar deltagarna i förväg och också meddelar om du kommer delta som åhörare eller vill ha en mer aktiv roll i samtalen. Även om du väljer att delta mer aktivt så är det fortfarande handledaren som leder de kollegiala träffarna.

Att utveckla språk- och matematikundervisningen – ett långsiktigt arbete

Forskning visar att det krävs långsiktighet för att lyckas med förbättringsarbeten inom förskolan och skolan. Det är därför viktigt att hålla i utvecklingsarbeten under en längre tidsperiod än enbart ett läsår. I det fortsatta arbetet är det också angeläget att ta tillvara de lärdomar som det kollegiala lärandet har gett och omsätta dessa i den pågående undervisningen.

I arbetet med insatsen får ni en kompetensutvecklingsmodell för kollegialt lärande och tillgång till en handledare som både har kunskap och erfarenhet av att leda förskollärares och annan pedagogisk personals lärande. Ni hittar också former för att få det kollegiala lärandet att fungera. Använd gärna detta i ert fortsatta arbete med att utveckla den språk- och matematikutvecklande undervisningen.

Ni hittar mer information på webben:

**Utveckla språk- och matematikundervisningen
i förskolan**

larportalen.skolverket.se

Skolverket